

<https://doi.org/10.59849/2313-5204.2025.1.51>

DİL TARİXİ
ИСТОРИЯ ЯЗЫКА
LANGUAGE HISTORY

RÜFƏT RÜSTƏMOV (*Azərbaycan*)*

TƏNZİMAT və “SERVET-İ-FÜNUN” DÖVRÜ ƏDƏBİYYATINDA DİLİN
SADƏLƏŞDİRİLMƏSİ MEYLLƏRİ

Xülasə

Məqalədə türk ictimai fikir tarixinin, o cümlədən türk ədəbi dilinin inkişafında mühüm rol oynamış Tənzimat və “Servet-i-Fünun” dövrlərində dilin sadələşdirilməsi meylləri haqqında söhbət açılır. Bu meyllər həmin dövrlərə aid ayrı-ayrı yazarların yaradıcılığında izlənilir. Dilin sadələşdirilməsi təşəbbüslərinin özünəməxsus cəhətləri ümumiləşdirilir. Hər iki dövr ümumi bir prosesin mühüm tərkib hissələri kimi qiymətləndirilir. Məqalə XIX əsrin sonlarında Türkiyədəki ümumi ədəbi dil mənzərəsi haqqında müəyyən təsəvvür yaradır.

Açar sözlər: *Tənzimat, “Servet-i-Fünun”, türk dili, ədəbi dil, dildə sadələşmə, dil islahatları*

GİRİŞ:

Tənzimat və “Servet-i-Fünun” dövrü ədəbiyyatı Osmanlı-Türk ədəbiyyatında köklü dəyişikliklərin baş verdiyi iki böyük mərhələdir. Bu dövrdə ədəbiyyatdan maarifçilik, islahatçılıq və cəmiyyətin tərəqqisi üçün vasitə kimi istifadə geniş vüsət almış, ədəbiyyatın dili və üslubu, o cümlədən leksik xüsusiyyətləri də bu məqsədlərə uyğun dəyişmişdir. Tənzimat dövrü təxminən 1839-cu ildən başlayaraq əsasən 1876-cı ilə, bəzi tədqiqatlara əsaslanaraq, hətta 1896-cı ilə qədər davam edir (Afyoncucu, 2007).

Tənzimat dövrü ədəbiyyatının əsas məqsədləri, Osmanlı imperiyasında baş verən islahatlarla paralel olaraq cəmiyyəti maarifləndirmək, oyatmaq və inkişafa təşviq etmək idi. Bu dövrdə ədəbiyyat sadəcə estetik zövq vermək üçün deyil, ictimai funksiyaya malik vasitə kimi dəyərləndirilirdi.

“Servet-i Fünun” dövrü isə təqribən 1896–1901-ci illəri əhatə etməklə Osmanlı-Türk ədəbiyyatında Avropa, xüsusilə Fransa təsirli modernist ədəbi

* BDU-nun Şərqişnaşlıq fakültəsi Türk filologiyası kafedrasının müdiri. Filologiya elmləri doktoru, professor
E-mail: rufatrustamov45@mail.ru

cərəyanın başlanğıcı sayılır. Bu dövr öz adını İstanbulda nəşr olunmuş "Servet-i Fünun" ("Elmlərin xəzinəsi") adlı jurnaldan almışdır. Dövrün əsas ideyası – sənətin sənət üçün olduğu anlayışına söykənərək, forma və estetikaya xüsusi önəm verən, fərdi duyğulara, şəhər həyatına və intellektual narahatlıqlara yönəlmiş bir ədəbiyyat yaratmaq idi (<https://islamansiklopedisi.org.tr/servet-i-funun>).

TƏNZİMAT DÖVRÜ ƏDƏBİYYATINDA DİL

Hər iki dövrün öz hədəfləri olduğundan bu dövrlərə aid ədəbi əsərlərin dil-üslub xüsusiyyətlərində də özünəməxsus cəhətlər diqqəti çəkir. Tənzimat dövrü ədəbiyyatının dil və üslub xüsusiyyətlərində nəzərə çarpan əsas əlamətlərdən biri sadələşdirmə cəhdləri idi. Tənzimat yazarları, xüsusilə onun ilk dövrünün Namiq Kamal, Şinasi, Ziya Paşa kimi nümayəndələri xalqın anlayacağı sadə dildə yazmağa çalışırdılar. Bu mənada, adlarını çəkdiyimiz bu üç yazar Tənzimat dövrünün aparıcı təmsilçiləri kimi sadə və anlaşılıqlı dilə keçid cəhdlərinin əsas təşəbbüskarları olmuşlar. Onların bu istiqamətdəki söyləri klassik Osmanlı ədəbiyyatının ağır, ərəb və fars təsirli dilindən uzaqlaşmaq, ədəbiyyatı xalq üçün daha anlaşılıqlı, faydalı etmək məqsədi daşıyırdı.

Xüsusilə Şinasi (1826–1871) Tənzimat dövründə sadə dilin banilərindən sayılır. O, "Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi" adlı məqaləsində sadə dilin zəruriliyini əsaslandırılmış, ilk növbədə özü başqa yazarlara nümunə göstərərək "Şair evlənməsi" adlı pyesini danışığıq dilinə yaxın, xalqın başa düşə biləcəyi üslubda yazmışdır. Şinasi fransız dilindən etdiyi tərcümələrdə də qısa cümlələrdən istifadə etmiş, bir çox yerlərdə çərin anlaşılın mürəkkəb sözlərə türk dilində mümkün qədər sadə qarşılıqlar vermişdir. O, xalqı maarifləndirmək üçün didaktik, amma sadə və məntiqli dildən istifadə etmişdir (İbrahim, 1991). Məsələn, "Şair evlənməsi" pyesindən bir cümləyə diqqət yetirək: *Hemencecik kızın yüzüne karşı neler söylendiğini işittim*. Bu, həmin dövrün şərtlərini nəzərə alsaq, danışığıq dilinə çox yaxın və sadə bir ifadədir.

Şinasi kimi Ziya Paşa (1825–1880) da keçid dövrünün klassiklərindən olaraq dildə sadələşməyə meyl edir. Onun publisistik yazılarında və poeziyasında klassik ədəbiyyatla xalq dili arasında ikili üslub görürük. Ziya Paşanın "Zafername", "Şiir ve inşa" kimi əsərlərində sadə, açıq üslub özünü göstərir. "Şiir ve inşa" məqaləsində o, xalq şeiri və sadə türk dilinin müdafiəsində duraraq, divan şeirini tənqid edir. Bəzən isə öz poeziyasında klassik ifadələrə qayıdır ki, bu da keçid dövrünün əlamətidir (Ağah, 1973). Ziya Paşanın "Şiir və inşa" əsərindən bir nümunəni xatırlayaq: *Hakiki şiir, milletin kalbinden çıkan sestir*. Təkcə elə bu nümunə Ziya Paşanın aydın fikrini, sadə və emosional yüklü dilini duymaq üçün kifayət edir.

Tənzimat dövrünün duyğusal və aydın ifadə ustalarından sayılan Namiq Kamal (1840–1888) da xüsusilə vətənpərvərlik, azadlıq, ədalət kimi mövzulara həsr olunmuş əsərlərində fikirlərini maksimum sadə, eyni zamanda emosional, aydın dildə çatdırır. Onun "Vatan yahut silistre" pyesi və "İntibah", "Cezmi" romanlarındakı dil bunun ən yaxşı nümunələrindəndir.

Namiq Kamal cümlələrini xalqın anlaya biləcəyi şəkildə qısa, birbaşa və təhrikedici üslubda qurur (Ahmet Demir, 2012). Düşüncələrini parlaq söz oyunları olmadan, səmimi və vətənsəvər bir dildə təqdim edir. “Vatan yahut silistre” şeirindən bir nümunə: *Vatan sevgisi imandandır.*

Tənzimat dövründə sadəliyə meyl göstərən yazarları ümumi məqsədlər birləşdirirdi. Lakin praktik olaraq bu məqsədlər tam reallaşmadı – bəzi əsərlərdə hələ də ağır, ərəb və fars tərkibli osmanlıca üstünlük təşkil edirdi. Qərbdən gələn ideyalar, o cümlədən milli azadlıq, vətəndaşlıq, demokratiya, hüquq, millət, vətən və s. kimi düşüncələr ilk dəfə bu dövrdə ədəbiyyata daxil oldu. Bu anlayışlar üçün ya yeni terminlər yaradıldı, ya da mövcud sözlərə yeni mənalar verildi. Beləliklə, nəticədə türk ədəbi dili daha mücərrəd və konseptual bir hal aldı.

Bu dövrdə didaktik üslubun dominantlığı da müşahidə edilir. Ədəbiyyat maarifçilik funksiyası daşdığı üçün, üslub çox vaxt öyüd-nəsihət, ictimai mesaj və didaktik ifadələrlə zəngin idi. Yazıçı müəllim mövqeyində dayanır, oxucuya doğru yolu göstərməyə çalışırdı. Bu, xüsusilə teatr əsərlərində və publisistik yazılarda daha qabarıq hiss olunurdu. Qərb təsirli üslub da Tənzimat dövrü ədəbiyyatına xas cəhətlərdəndir. Belə ki, xüsusilə fransız ədəbiyyatından tərcümə və təsirlər nəticəsində müasir roman, hekayə, esse, məqalə, teatr kimi janrlarda yeni yazı üslubları inkişaf etdi. Cümlələr daha strukturlaşdırılmış, məntiqi və planlı yazılmağa başlandı. Əsərlərdə söhbət dili, dialoq, real təsvirlər geniş yer aldı.

Tənzimat yazarları həm yeni mövzular, həm də orijinal ifadə tərzləri ilə ədəbiyyatı canlı və aktual etmək istəyirdilər. Şəxsi üslubun formalaşması da elə bu dövrə təsadüf edir. Bu dövrə qədər Osmanlı poeziyasında formaya bağlılıq, tiplərin sabitliyi, klassik obrazlar üstünlük təşkil edirdi. Tənzimat dövründə isə hər yazar özünün fərdi üslubunu yaratmağa, öz düşüncə və hisslərini birbaşa ifadə etməyə başladı. Bu, xüsusilə Namiq Kamal və Ziya Paşa kimi yazıçılarda özünü göstərdi.

İKİNCİ TƏNZİMAT DÖVRÜ ƏDƏBİYYATININ DİL-ÜSLUB XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Dilin sadələşdirilməsi istiqamətində bütün mühüm nəticələrə rəğmən, ədəbi dili dəyişmək meyli mərhələli şəkildə getdi, ciddi nəticələr daha çox İkinci Tənzimat və “Servet-i Fünun” dövrlərində özünü göstərdi. Məsələn, İkinci Tənzimat dövründə (təqribən 1876–1896-cı illər arası) yazıçıların dili, Birinci Tənzimat dövrü yazarlarına nisbətən daha praqmatik və məqsədyönlü şəkildə sadələşdi. Bu mərhələdə yazıçılar artıq sadə dili təkə ideya səviyyəsində deyil, əməli şəkildə həyata keçirməyə başladılar. Bu dövrdə dilin necə sadələşdiyini əsas cəhətlər üzrə təxminən aşağıdakı kimi təsnifləşdirmək olar:

1. Söz seçimində türkcəyə üstünlük verilməsi

Ərəb və fars mənşəli sözlər əvəzinə türk sözlərindən istifadə intensivləşdi. Bəzi yazıçılar milli dil quruculuğu məqsədilə türkcə sözlərin istifadəsinə xüsusi diqqət yetirməyə başladılar. Bu sırada xüsusilə Əhməd Midhətin (1844-1912) adını xüsusi qeyd etmək lazım gəlir. Məsələn, əvvəllər “*muhabbət*” deyilərkən, bu dövrdə aid ədəbi əsərlərdə artıq “*sevgi*” və ya “*sevmək*” kimi sözlərə üstünlük verilirdi.

2. Cümlə quruluşunun sadələşdirilməsi

Uzun və mürəkkəb cümlələr əvəzinə qısa, aydın və təbii danışq cümlələri yazılırdı. Burada da məqsəd – fikri oxucuya daha tez və düzgün çatdırmaq idi. Xüsusilə, Əhməd Midhət romanlarında xalq dili ilə qısa cümlələrə tez-tez rast gəlinir.

3. Danışq dilinə yaxınlıq

Əsərlərdəki dialoqlar mümkün qədər real həyatda istifadə olunan söz və ifadələrlə yazılırdı. Teatr və roman janrlarında bu xüsusiyyət daha da güclü şəkildə özünü göstərir. Məsələn, yenə də Əhməd Midhətin “Fəlatun bey ilə Rakım efəndi” əsərində qəhrəmanların dili tamamilə xalq danışq üslubuna uyğundur.

4. Oxucunu nəzərə alan dil

Yazıcılar dili sadələşdirərkən məqsəd oxucunun anlayacağı şəkildə yazmaq idi – bu, maarifçilik məqsədinə xidmət edirdi. Məsələn, sadələşdirmənin əsas simalarından biri kimi, növbəti dəfə Əhməd Midhət yaradıcılığına müraciət etsək, onun təhkiyə dilində tez-tez oxucuya müraciət etdiyini, onlarla fəal kommunikasiya qurduğunu, anlaşılıqlı qalmağa çalışdığını görəcəyik.

5. Sadə dil ilə sosial mövzularda yazmaq

Qadın hüquqları, evlilik, təhsil, əxlaq, Qərb-Şərq münasibətləri kimi mövzularda yazarkən ictimai mesajların hər kəsə çatması üçün dil sadələşdirilirdi. Bu cəhət Rezaizadə Mahmud Ekrem və Fatma Aliyevin əsərlərində xüsusilə aydın görünür.

Rezaizadə Mahmud Ekrem (1847-1914) və Fatma Aliyə (1862-1936) də İkinci Tənzimat dövründə sadə dilin istifadəsi, maarifçilik, və cəmiyyətin dəyişməsi yönündə önəmli addımlar atan yazarlardandır.

R.M.Ekremın "Araba sevdası" (1896) əsəri türk ədəbiyyatında ilk realist romanlardan sayılır. Romandan sadə dilə bir nümunəyə nəzərə salaq: *"Bihruz bey'in içi sığıldı. Ne yapacağını bilemedi. Aklına annesi geldi"*. Göründüyü kimi, ərəb-fars təsirindən uzaq şəkildə sadə, gündəlik danışq tərzində yazılmış və qısa cümlələrdir. Yazarın satirik üslubu da çox güclü idi, R.M.Ekrem xüsusilə qərbpərəst təbəqəni tənqid edərkən sadə və iynəli dil işlədərdi. Onun obrazlarının düşüncə və danışq tərzı də real həyatda olduğu kimidir. R.M.Ekrem klassik tərzdən mümkün qədər uzaqlaşmağa çalışır, şeirdə bəzən klassik üsluba sadıq qalsa da, nəsrədə daha modern, sadə və anlaşılıqlı dilə üstünlük verir.

Fatma Aliyə xanım (1862–1936) isə türk ədəbiyyatında ilk qadın roman yazarlarından biridir. Onun 1892-ci ildə qələmə aldığı "Muhadarat" əsəri xüsusilə məşhurdur. Fatma Aliyə əsərlərində qadının təhsili, ailə və sevgi mövzularını işləyir və bədii mətnlərini çox sadə bir dildə təqdim edir. *"Kadınların da aklı vardır. Onların da düşünməyə hakkı vardır."* Güclü sosial mesajın, qısa və anlaşılan cümlələrlə ifadə olunduğu bu nümunə Fatma Aliyevin "Muhadarat" əsərindəndir. Onun dili sadə, aydın və emosionaldır, əsərlərini oxucunun, xüsusilə qadınların asan başa düşməsi məqsədilə yazdığı dərhal özünü hiss etdirir. Fatma Aliyevin üslubu da cəmiyyəti dəyişmək məqsədilə öyrədən, çağırış edən üslubdur,

həm hissləri, həm də fikirləri ifadə edən nəsr formasıdır (Tanzimat dönemi edebiyatı).

“SERVET-İ FÜNUN” DÖVRÜNDƏ DİL

Tənzimat dövründən başlanan, İkinci Tənzimat dövründə yüksələn sadələşmə xəttinin “Servet-i Fünun” dövründə də özünəməxsus şəkildə davam etdiyini görürük. Tanzimat yazarları ictimai faydanı ön planda saxlayır, ədəbiyyatı maarifləndirici vasitə kimi görürdülər. Ancaq “Servet-i Fünun” dövründə bu anlayış dəyişdi: sənət artıq maarifçilik deyil, estetik və fərdi ifadə vasitəsi kimi qəbul olunmağa başladı. 1896-cı ildə Təvfik Fikret “Sərvət-i Fünun” jurnalının baş redaktoru olduqdan sonra ətrafına yeni nəsillə yazarları topladı və bu hərəkat daha sistemli bir xarakter aldı. Bu dövr ədəbiyyatında, xüsusilə poeziyasında həzinlik, tənhalıq, ümitsizlik, ölüm düşüncəsi ön plandadır. Şairlər şəxsi duyğularını incə və bəzən qaranlıq təsvirlərlə ifadə edirdilər. Qərb ədəbiyyatına meyl özünü güclü şəkildə hiss etdirir. Xüsusilə fransız romantizmi və simvolizmi “Servet-i Fünun” dövrü yazarlarının əsas təsirlənmə mənbəyidir. Onlar Viktor Hüqo, A.Lamartin, Ş.Bodler, P.Verleyn, S.Mallarme kimi yazıçı və şairlərdən çox təsirlənmişdilər. Sərbəst şeir, müasir roman, esse və tənqid kimi formalar bu dövrdə daha geniş yayılmışdı. Qərb roman strukturuna uyğun olaraq təsvir, psixoloji portretlər və daxili monoloq kimi texnikalar tətbiq edilirdi.

“Servet-i Fünun”un bəzi yazarları Osmanlı türkcəsindəki daha çətin, ərəb və fars mənşəli sözlərdən istifadə edərək, “ali zövqə sahib oxucu”ya xitab etməyi hədəfləyirdilər. Bu, ədəbiyyatı xalqdan uzaqlaşdırsa da, dilin zənginliklərini göstərmək baxımından maraqlı bir cəhd kimi dəyərləndirilə bilər.

“Sərvət-i Fünun” dövrünün yazarları dil sadələşməsinə əvvəlki Tənzimat yazarlarından fərqli və daha ehtiyatlı yanaşırdılar. Onlar ümumilikdə ədəbiyyatın estetik dəyərini yüksəltmək və Qərb üslubuna uyğun, bədii cəhətdən yüksək səviyyəli əsərlər yaratmaq istəyirdilər. Bu məqsədlə dilə yanaşmaları maarifçilik deyil, ədəbi zəriflik və simvolizm üzərində qurulmuşdu. Əslində, “Servet-i Fünun”çular ümumi xalq üçün deyil, ziyalı və seçilmiş oxucu kütləsi üçün yazırdılar. Buna görə də xalq dilindən uzaq, ədəbi, simvolik və bəzən ağır dilə üstünlük verirdilər. Ərəb və fars tərkibli sözlərdən bu dövr yazarlarının əslərində geniş istifadə olunurdu. Söz oyunları, metaforalar, təsvirlərə əsaslanan bədii zənginlik əsas götürülürdü.

Amma bu dövrdə müəyyən sadələşdirmə cəhdləri də var idi. Bəzi yazarlar – xüsusilə Təvfik Fikret – ədəbiyyatın xalq üçün də dəyər daşımaları olduğunu düşünməyə başlayır və şeirlərində müəyyən qədər sadə ifadələrə yer verirdi. Məsələn, Təvfik Fikretin "Haluk'un defteri" (1905) adlı şeirlər toplusundan bir nümunəyə nəzər salaq:

Bir gün olur ki halk uyanır,

Doğruyu, hakkı seçər ayılır.

Şeirlər toplusunda oğlu Haluk vasitəsilə maarifçilik, vicdan, insanlıq kimi dəyərlər aşılaraq, dili nəzərəcarpacaq dərəcədə sadələşdirən Təvfik Fikretin bu əsərdəki misraları qısa və aydındır, xalqın dərhal anlayacağı təmiz türk sözlərindən

istifadə etmişdir, fikir açıq, məna təhrif olunmamış şəkildədir. Tefvik Fikretin başqa bir şeirindən, “Ferda” şeirindən seçilmiş aşağıdakı nümunədə isə nisbətən fərqli vəziyyət görürük:

Ey dipdiri meyyit, iki el arasında,

Bırak beni, haykırayım, susarsam sen matem et.

Burada dil poetik və metaforik, hislər güclü olsa da, beytin anlaşılması o qədər də sadə deyil.

Halid Ziya Uşaklıgilin (1865-1945) isə yazı dilini daha çox yaradıcılığının İkinci Məşrutiyətdən (1908) sonrakı dövrlərində sadələşdirdiyini görürük. Onun “Servet-i Fünun” dövründə yazdığı əsərlərin dili də kifayət qədər ağırdır. Məsələn,

Halid Ziyanın ilk böyük romanı və “Servet-i Fünun” dövrünün simvol əsəri sayılan “Mai ve Siyah” (1897) əsərindən nümunəyə nəzər salaq: *Ruhunu saran bu menhus hal, hayatının her anını siyah bir sis gibi kaplıyor; hayallerini birer birer eritiyordu.*

Göründüyü kimi, ağır təsvir, romantik-poetik üslub, simvolik və estetik yanaşma ilk baxışdan diqqəti çəkir. Yaxud türk ədəbiyyatında ilk psixoloji romanlardan biri sayılan “Aşk-ı Memnu”dan bu nümunəyə nəzər salaq: *Behlül, bütün hislerini, bütün emellerini bu yasak sevdanın karanlık sükûtuna gömmüştü.* Bu nümunə də klassik dildə poetik təsvir və simvolizmlərlə doludur.

NƏTİCƏ

İstər Tənzimat, istərsə də “Servet-i Fünun” dövrləri, Osmanlı dövrü türk ədəbi dilinin inkişafında inqilabi dəyişikliklərə səbəb olmuş iki əsas mərhələdir. Hər iki dövr fərqli yanaşmalarla çıxış etsə də, nəticədə müasir türk ədəbi dilinin formalaşmasına zəmin yaratmışdır.

Tənzimat dövrü ictimai yönümlü ədəbiyyatın, sadə, anlaşılıq türk ədəbi dilinin başlanğıcını qoymuş, “Servet-i-Fünun” dövrü isə yeni ifadə vasitələri, dərin təsvirlər və psixoloji təhlillər vasitəsilə türk ədəbi dilinin bədii zənginliyini artırmış, xalqla aradakı sədləri mümkün qədər ortadan götürmüşdür.

MƏNBƏLƏR

1. Afyoncu, Erhan (2007). "On Soruda: Tanzimat Düşüncesinin Gelişimi". Popüler Tarih, Dünya Yayınları
2. <https://islamansiklopedisi.org.tr/servet-i-funun>
3. İbrahim Ağah Çubukçu/ Türk düşünce tarihinde felsefe hareketleri (Baskı: 2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1991)
4. Ağah Sırrı Levend (1973). Türk ədəbiyyatı tarixi, Ankara.
5. Ahmet Demir, Süleyman Nazif Şiirinde Namık Kemal Etkisi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi cilt 5 Sayı 22 Yaz 2012
6. Tanzimat dönemi edebiyatı // ege-edebiyat.org
7. Doğan Aksan (2020). "Her Yönüyle Dil" (3 cild), Türk Dil Kurumu Yayın Evi,
8. <https://servet-i-funun-romaninin-dil-ve-anlatim-ozellikleri.nedir.org/>
9. Gamze Gökkan. Tanzimat dönemi türk romanı. SÖYLEM Filoloji Dergisi, 2017

10. Mehmet Önal (2008). Edebi dil ve üslup. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, № 36, Erzurum.
11. Gülден Sağol. Osmanlı döneminde dilde sadeleşme. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, <https://turkoloji.cu.edu.tr>
12. <https://www.turkedebiyati.org/serveti-funun-siirinde-nazim-sekilleri/>

Руфат Рустамов (Азербайджан)

Аранжировка и тенденции языкового упрощения в литературе периода «Сервет-и Фюнун»

Резюме

Настоящая статья посвящена анализу тенденций к упрощению языка в периоды Танзимата и «Сервэт-и Фюнун», сыгравших значительную роль в формировании турецкой общественной мысли и развитии литературного турецкого языка. Указанные языковые процессы прослеживаются в творчестве отдельных представителей литературы соответствующих эпох. В работе обобщаются характерные особенности инициатив по упрощению языка, выявляются их отличительные черты и идейные основания. Оба периода рассматриваются как неотъемлемые и взаимодополняющие звенья единого историко-культурного процесса. Статья позволяет составить научно обоснованное представление о состоянии литературного языка в Османской Турции на рубеже XIX века.

Ключевые слова: *Танзимат, «Сервет-и Фюнун», турецкий язык, литературный язык, упрощение языка, языковые реформы.*

Rufat Rustamov (Azerbaijan)

Language Simplification Tendencies in Periodical Literature of Tanzimat and “Servet-i Fünun”

Abstract

This article deals with the tendencies of language simplification observed during the Tanzimat and “Servet-i Fünun” periods, both of which played an important role in the development of history of the Turkic public thought, as well as the development of the Turkic literary language. These tendencies are followed in the works of various prominent authors of the respective periods. The unique characteristics of language simplification tendencies are generalized. Both periods are evaluated as the integral phases of a common historical process. The article forms a certain imagine on the state of the common literary language in Turkey at the ends of the XIX century.

Key words: *Tanzimat, “Servet-i Fünun”, the Turkish language, literary language, language simplification, language reforms.*